

לאחרונה פתח "העולם הזה" במדור חדש, שמטרתו לשמש בימה לדיעות השונות מן הדיעות המתבטאות במדור "הנדון", ואף נוגדות להן. מדור זה פתוח לכל איש-ציבור, איש-רוח והוגה-דיעות שיש בפיו השקפה מעניינת, שיש בה כדי לעורר למחשבה. האורחים הראשונים במדור זה היו ח"כ יורם ארידור וח"כ שולמית

אלוני. השבוע מתארח במדור אריה נאור, מי שהיה מזכיר הממשלה ונאמנו של מנחם בגין. לאחרונה פירסם את סיפרו "ממשלה במלחמה" על תפקוד ממשלת-הליכוד במלחמת-הלבנון. מובן שכל הדיעות המתפרסמות במדור זה הן על אחריות בעליהן. אין "העולם הזה" משנה את תוכן הדברים או סיגנונם.

כולנו בני-אדם!

ה קרע בין ממלכת-ירדן ובין פת"ח מעורר מחדש את תיקוניהם של הרוגלים באופציה הירדנית.

ואכן, עתיד התהליך המדיני במזרח התיכון ממשיך לעמוד במרכזם של דינאים רבים במדינת ישראל. ובגלל סיבות הקשורות בעיקר בנוחיותם הפוליטית של הגורמים המשתתפים בתהליך, מרבית לעסוק דווקא בטכניקה של המשאומתן. בטאקטיקה, ולא במהות. המשתתפים האפשריים בתהליך אינם מגדירים בבחינת את היעדים, אלא דנים בשאלה כיצד להשיג יעד אמורפי, שאינו מוגדר.

לפחות לגבי ישראל זוהי דרך מסוכנת מאוד.

כאשר אדם הולך ומגיע לפרשת-דרכים, והדרכים השונות מתפצלות ממנה והוא מסתכל ימינה ושאלה ובוחר לו דרך רק מפני שנרמה לו שזוהי דרך-המלך הרחבה יותר, הנוחה יותר, הסלולה יותר, הוא עלול לגלות באיחור שהדרך הנוחה אינה מוליכה לשום מקום, ואולי למקום גרוע מזה שעמד בו כשניצב על פרשת-הדרכים.

אם אין אדם יודע מה הוא רוצה להשיג, ומיה התחנה שאליה הוא רוצה להגיע במסעו, לשם מה עליו להתחיל ללכת? האומנם יילך רק כדי ללכת? האם הליכתו היא סיבת עצמה ותכלית עצמה?

מן הראוי לעצור לרגעיקט ולנסות להגדיר לעצמנו את המטרות: לנסות לעסוק בתוכן, לנסות לעסוק בגישה האסטרטגית-הרעיונית, שעניינה הגררת היעדים, קודם שנבוא

"בשיחה עם דיין אמר חוסיין שפשרה טריטוריאלית אינה באה בחשבון!"

לעסוק בנווית הראייה הטאקטיאופרטיבית, שעניינה סבירות השגתם של יעדים אלו.

כיצד לקבוע את היעדים?

אפשר לגשת לכך בשתי דרכים: האחת היא דרך אידיאולוגית תמימה, העוסקת בהגדרת היעדים כשהם-לעצמם, מתוך אמונה נאיבית שדי בהגדרת רצוננו, בניכוש ובהצגתו נוכח העולם. זהו הדרך-נפש המעמיד את ההיסטוריה על בסיסה הוולונטארי, והיינו הנטיה להניח שביטוי של רצון מגובש בהתוודות או בהתרחשות יש לו מעמד מכונן כלפי ההתרחשות עצמה.

אומנם, הגררת הרצון הלאומי היא תנאי הכרחי: אם לא נגדיר מה אנו רוצים להשיג, כיצד נדע מה עלינו לעשות? ואם לא נדע כיצד לפעול, הכיצד נשיג את היעד? ואולם אין זה תנאי מספיק, משום שאיננו היחידים הפועלים בזירה.

לכן, מתבקשת גישה אחרת שאיננה נאיבית, אלא מתחכמת יותר, שאפשר לכנותה גישה מדינית. לפי גישה זו יש לנסות להגדיר את היעדים הרצויים. לא כשהם-לעצמם, אלא מתוך ראיית האפשרות העקרונית של השגתם ומתוך בחינת דרכי יישומם כפועל. כלומר מתוך השתבחותם במיגור הכולל של יעדים. ערכים, רצונות, שאיפות ויכולות של כל הגורמים הפועלים בזירה.

בדרך זו יש ללכת, אף שלא תמיד הולכים בה הפוליטיקאים העוסקים בתחום הזה, בשל האילוצים שבהם הם מוצאים את עצמם.

הדרך המבוססת על הגישה המדינית מומינה חלוקה לשתי פרספקטיבות. בניסוח סיפורת-למחצה — יש פרספקטיבה של האדמה ויש פרספקטיבה של האדם. כלשוננו באות שתי המילים כאחת ממקור אטימולוגי אחר, משום שלפי מסורתנו האדם לקוח מן האדמה.

מהי הפרספקטיבה של האדמה? זוהי הפרספקטיבה שבאמצעותה מנסים להשיב על השאלה מה ראוי שיהיה עתיד השטחים לפי זווית-הראיה של הזכות.

יכול לבוא אדם ולומר לנו: זוהי פלסטין. כל אינטש אדמה. כל גרגיר אדמה בה, הוא פלסטיני. ולכן ברין שיהיה שייך לפלסטיני-נים.

כנגד זה, אנחנו יכולים לבוא ולומר: עם כל הכבוד לעמדה שאתה מבטא, לנו יש עמדה אחרת. לפי העמדה שלנו אין זו ארץ ערבית. זו אינה ארץ-ישראל, אלא ארץ-ישראל, ולכן כל גרגיר אדמה, כל אינטש, כל שעל-אדמה הוא ישראלי, ובדין שייך לעם היהודי, שזכותו על הארץ הזאת היא הזכות הקובעת והעיקרית. אין לשכוח כיצד התחיל התהליך של הענקת לגיטימציה בינלאומית לתביעות הציוניות. מהצהרת-בילפור ועד החלטות-

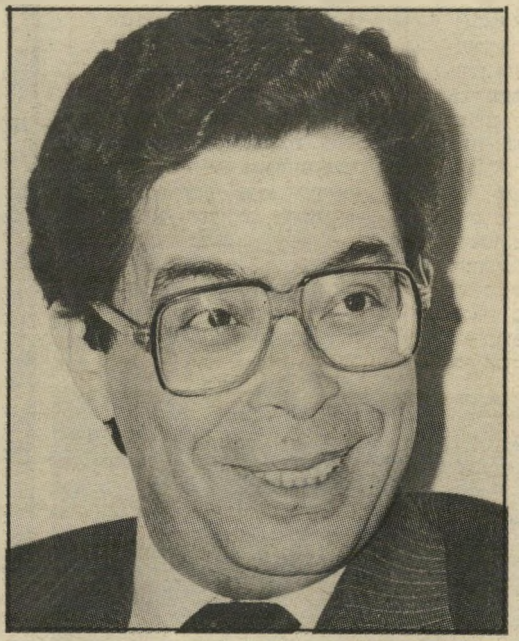
האר"ם היה תהליך של הכרה בזכויות מוגדרות, וזכות העם היהודי למימוש לאומי בארץ-ישראל. אל לנו לזלזל בזכותנו.

אם נאמר שאנחנו נמצאים בארץ רק משום שיש לנו כוח להימצא בה, מי יודע, אולי מחר או מחרתיים לא יהיה לנו די כוח, ואז נצטרך להפש דרך אחרת כדי לבסס את עמדתנו ולהגן עליה, ולא נוכל.

אין לזלזל בזכות, ואין להתעלם מן הפרספקטיבה של האדמה: זוהי ארץ-ישראל. היא שלנו. היא היתה נחלת-אבותינו, ולפי קנה-המידה המוסרי שעניינו הזכות על האדמה, מן הראוי שתישאר בידינו כפי שהיא, ותעבור אחרינו לבנינו ולדורידורות; ולא בזכות-הכוח אלא בכוח-הזכות. אם להשתמש בהכחנה המקור בלת באסכולה של ז'בוטינסקי ובגין.

זוהי פרספקטיבת האדמה.

הפרספקטיבה של האדם מעמידה על הקיום האנושי המתגלם

"איי-אפשר לטעון שיש בני-אדם נטולי זכויות אנוש. בוודאי שלא יהודים יאמרו דבר כזה..."

בהיסטוריה תהליך מתמשך ודינמי: כשבאנו הזה הארץ לא היתה ריקה. אנו רשאים לומר כי מתוך אי-צדק היסטורי משוער קרה הרבה, בכוח הזרוע עקרו את אבותינו מן הארץ הזאת, והם נפוצו בעמים, ובין שאר שילטונות זרים היה כאן כיבוש ערבי. הערבים כבשו את הארץ ככוח-הזרוע, והיא ניתנה לשילטון-הכיבוש שלהם. מכאן ששיבת-ציון וחידוש ריבונותנו בארץ הן תיקון העוול, והשבת הצדק על מכונו.

"בגין אמר לקארטר ולסאדאת שאיננו באים היום לממש את זכותנו על ארץ-ישראל!"

הטענות ההיסטוריות האלה הן אמת לאמיתה. אבל היום נמצאים תושבים באזורים הללו, ביהודה ושומרון, שיש מי שקורא להם, "גדה מערבית", ויש מי שקורא להם, "פלסטין". איתרע מזלם ובמילחמת ששת-הימים כבשנו אותם. גם מי שמאמין שהשטחים עצמם משוחררים הם, אינו יכול לומר שתושביהם משוחררים. מי שסבור אחרת, יילך וישאל אותם.

שלא בטובתם, בעל כורחם, הם נתונים לשליטון של כיבוש. זוהי עובדה אובייקטיבית, ועלינו להכיר בעובדה שהם ישנם, ההתעלמות מקיומם אינה משיגה שום תכלית, משום שאי-אפשר לשנות את ההיסטוריה. לא עליידי הכרוה חריצדרית על רצוננו, ולא עליידי התעלמות ממה שישנו.

אם נעצום את העיניים, כאמת לא נראה שהדבר ישנו. אבל הוא יישאר.

זמן רב עצמנו את העיניים. האם בשל כך אין פלסטינים? הם ישנם; והם ישנם, מנקודת-ראות מוסרית, לא רק כאובייקטים של מדיניות, אלא גם כסובייקטים. כבני-אדם יש להם זכויות. ואחת הראשונות שבהן היא הזכות להיות סובייקט. אי-אפשר לטעון במקום כלשהו בעולם שיש בני-אדם נטולי זכויות-אנוש. בוודאי שלא יהודים יאמרו דבר כזה, ובוודאי שלא ציינים.

מה, אם כן, יש לעשות?

העובדה שיש תושבים בשטחים, הרואים את עצמם כנתונים לכיבוש ותובעים, מתוך-כך, לשחררם מן הכיבוש, יוצרת דיכוטומיה בין שתי הפרספקטיבות, של האדמה ושל האדם. הדיכוטומיה הרעיונית מולידה דילמה מדינית ומוסרית, המביאה לידי צורך בכריזה. כאשר יש צורך בכריזה יש מועקה, משום שהכריזה פירושה ויתור על אובייקט שלפי מיטב שיקוליו ושיפוטו של המוותר יש לו זכות עליו; במצב אחר אין ברירה, אלא זהו נתון.

"גם מי שמאמין שהשטחים משוחררים, אינו יכול לומר שתושביהם משוחררים!"

כיצד לגשת לטפל בכעיה כזאת? כיצד אפשר לעבור את התהליך-הכריזה הזה, ומתן המסקנות המתבקשות ממנו? אפשר לגשת אל הנושא בנישה חריצדרית, המבוססת במידה מסויימת על תפיסה כוחנית של ההזרמות ההיסטוריות: מכיוון שאנחנו השולטים בשטחים, הרי אנו יכולים להכתיב את מיסגרת הפיתרון ואת ממדיו. נשכ בניינו לבין עצמנו. נגדיר, נקבע את גבולות-הוויתור ונסה לקבוע בדרך חריצדרית את התוצאה הסופית של מה שהיה צריך להיקבע בדרך חריצדרית או רכי צדרית.

זוהי גישה שגם אם היא אפשרית כרמה הטאקטית לטווח קצר ולצורכי מניפולציה של הגורמים האחרים הפועלים בזירה, היא בלתי-מציאיות כשמדובר בעיצוב פני ההיסטוריה, בפעילות שתוצאותיה אמורות לשרוד גם בטווח-זמן ארוך; אי-אפשר לקבוע בצורה חריצדרית את גורלם של אחרים.

בצורה חריצדרית היה אפשר לקום ולהכריז על הקמת המדינה היהודית. גם לכך היה צורך ברקע בינלאומי, אבל ההכרה היתה אקט חריצדרי של דויד בן-גוריון. אך עם יכול לקבוע את גורלו שלו ואינו יכול, בוודאי שלא בזמן הזה, לקבוע באורח חריצדרי מה יהיה לאחרים. שלפ-כך חייבים להגיע להסכם, למיסגרת בינלאומית. והם בהסכם קמפ-דייוויד מרובך על כך.

הדרך הנכונה היא, איפוא, להגיע להסכם, ומה ההסכם האפשרי? מבחינה מתודית יש להתבונן באופציות החלופיות, ועליידי אלימינציה למצוא את הרעיון שסבירות ההסכמה סביבו גבוהה. מהן האופציות הבאות בחשבון?

האחת היא החלת הריבונות הישראלית המלאה על כל השטחים, מכוח-הזכות. זהו, כמובן, מעשה שהממשלה מוסמכת לעשותו גם בדרך חריצדרית, לפי חוק שקיבלה הכנסת כבר בשנת 1967. ואולם אין צורך לדון במעלותיה ולא אופציה זו, אם הריון נערך במיסגרת בירור האפשרויות למצוא פיתרון על דרך של השגת הסכם בינלאומי: בדרך זו ספק אם נוכל להגיע להסכם עם עצמנו, ובוודאי שלא נוכל להגיע להסכם עם שכנינו.

האופציה השנייה היא הדרך ההפוכה — לוותר על כל השטח, אך מוסכם כמעט על דעת כל המומחים שישאל אינה יכולה לוותר על כל השטח, מטעמי-ביטחון, ובוודאי שאי-אפשר לעשות זאת בשיטה של "זכנג וגמגמו": כפי שאי-אפשר לפתור בעיות עליידי "זכנג וגמגמו" של ניצחון צבאי, כך אי-אפשר לפתור בעיות עליידי "זכנג וגמגמו" של נסיגה מדינית.

בהנפת גרון או קרום והנחתה חריפעמית אין פותרים בעיות-ביטחון לאומיות. לא בדרך חריצדרית ולא במעשה חריפעמי יימצא הפיתרון, אלא רק בדרך ההדרגתית, התהליכית, האיתית, המרגיזה, הקשה, המלאה דרכי-עקלתון, פתלתולות, הממורות (המשך בעמוד 32)